

EMLÉKEK

Azt hiszem sok ember van úgy, hogy ahogy halad a korban előre és öregszik, sokszor eltöpreng, vajon mi is az az emlékkép, amire a legkorábról emlékszik? Mi is, az az esemény, amely óta életét számíthatja? Melyik az, az év, hónap, nap és óra, s annak mely időszak az, amikor emlékei élete elkezdődött. Lehet kisebb, nagyobb, kellemes vagy kellemetlenebb perc, ami olyan nyomot hagyott az ember életében, melyre talán még halálos ágyán is visszaemlékezik, és onnan számítja tudatos életének kezdetét.

Az én nagyanyám nem tudom, nem tudhatom mire emlékezett, mire gondolt, amikor egy nyári vasárnap délután édesanyám odaküldött az öcsémrel, a beteg-, de mint később kiderült halálos ágya elé, hogy megmutassuk magunkat az új macsköltözetben.

Ez az első emlékképem, amint ott állunk öcsémrel a nana ágya előtt, mert az apai nagyanyámat nanának hívtuk, az anyait idesnek. 1962 nyara volt akkor, én négy éves voltam, az öcsém pedig három. Ott álltunk kézen fogva a kékre meszelt deszka plafonú, földes szobában, és néztük a beteg, halálos ágyán fekvő öregasszonyt, aki mai szemmel nézve nem is volt annyira öreg, csak akkor gyerekként úgy láttam. A hirtelen jött betegségtől megtört arcát. Az ő élete ott ért véget azon a helyen, ahol az enyém elkezdődött.

Még arra is emlékszem, hogy édesapám magával vitt a harangozóhoz, hogy bejelentse, hogy meghalt az anyja és húzzák meg a harangokat. Akkor még kézzel húzták a harangot, ha tél, ha nyár volt, reggel, délben és este. A harangozókat a falu fizette, megegyezés szerint minden év végén megkapták a bérüket, amit ők maguk szedtek össze házról-házra járva. Bizony, majd minden alkalommal megtörtént, hogy a két harangozó csak egymást támogatva, a falakat fogva tudott hazaérkezni a pénzbeszedésből, mert hát minden házban megkínálták őket a jól végzett munkáért. Mert nem kis dolog volt az minden nap háromszor is, felmászni a toronyba, és meghúzni a harangot.

A nana temetésére már nem emlékszem, csak azt tudom, hogy erőteljes, dolgos asszonyként emlékeznek rá. Volt még egy dédnagyanyánk (öt Idesnek hívtuk) az anyánk részéről, aki a Porond utcában lakott egyedül, míg le nem bénult, és akkor őt is, édesanyám vette magához és gondozta élete végéig. De még előtte emlékeimben él, hogy az anyám vasárnaponként az öcsémrel és velem küldött ebéd után egy kis levest neki. Egy esetben megtörtént, hogy nem találtuk otthon, nem tudtuk neki beadni a levest, hát visszatértünk. Hogy szép kora nyári idő volt, a templom előtt, a fal mellett, mert az utunk mindig a templom előtt vezetett el, elkezdtünk bogarászni, legyeket fogdosni. Mikor meguntuk, leültünk, hallgattuk a templomból kihallatszó éneket. A kora nyári nap langyosan jól eső volt, a templomból kihallatszó ének pedig szép, andalító. Elég az, hogy mindkettőnket elnyomott az álom. Mikor kijöttek az emberek a templomból, bennünket ott találtak a templomfal tövében aludva, a fogós (ételhordóhordó) mellettünk felborulva...

Ides nyolc évet nyomta az ágyat mielőtt meghalt. De előtte még nagy szerencsénk volt vele! (Azon túl, hogy a házat én örököltém.) Történt egyszer, egy nagypénteken, hogy mielőtt elindultunk volna Belényesbe, merthogy Tárkányba ez szokás

volt, hogy a falu apraja és fiatalja nagypénteken Belényesbe ment vásárfiát venni és megnézni a jászolban fekvő Jézuskát a katolikus templomban. Szóval, már nem is tudom, hogyan történhetett, csak elég az, hogy amikor az óvónők megláttak bennünket az utcán, se szó, se beszéd, kézen fogtak bennünket, és bevitték az óvodába. Hiába vergődtünk, tiltakoztunk erővel, betuszkoltak bennünket. Így járt a többi óvodás is, akit csak elkaptak az utcán. Ezt parancsolta a párt. Oktatási idő alatt nem volt szabad vallási ünnepet ülni.

Az ajtót ránk zárták, az ablakot nem tudtuk kinyitni, hiába próbáltuk, nem olyanok voltunk, mint otthon a házunkon, ahonnan bizony sokszor kiugrottunk, ha délben lefektettek, és magunkra hagytak bennünket. Akármilyen kicsik is voltunk, de anyai eszünk már volt, hogy el nem mozdultunk az ablak mellől, figyeltünk, hátha látunk valaki ismerőst, aki segíteni tud sanyarú helyzetünkben. Hát, mit ad Isten, egyszer csak meglátjuk Idest, hogy megy a bolt felé, kint az utcán. Na, volt aztán az ablaküvegnek! Az a csoda, hogy ki nem tört. Ütöttük, vertük, kiabáltunk ki az utcára. Jöttek az óvónők befele nagy garral, mert persze ők is meghallották. Kiabáltak ránk, fenyegettek bennünket. Tehették, mert Ides már ott volt a hátuk megett. Elkezdte ő is mondani a magáét, kemény falusi hangján. Mit se törődve az óvónővel kézen fogott bennünket, és már ott se voltunk. Mehettünk Belényesbe Jézuskát nézni, és új ruhát, cipőt venni.

Hogy miért épp nagypénteken vittek bennünket a belényesi templomba a kis Jézus jázsla elé? Talán ez a szokás még abból az időből maradhatott fent, amielőtt a tárkányiak katolikus hitről áttértek reformátusra.

Abban az időben a mi kis utcánkban, aminek Aluszi a neve, nagyon sok volt a gyerek. Hosszú nyári délutánokon sokszor sötétedésig rúgtuk a labdát, a szűk utcában, a szinte bokáig érő porban. Ha mégis valamelyik öregasszony tiltakozott a felvert por miatt, füttykoncerttel válaszoltunk. Majd minden esetben jobbnak látta, dohogva, magában mormogva, békén hagyni bennünket. Legtöbbször tizenötön, húszan voltunk egy csapatban. Mind fiúk, ahogy mondták akkor, a javai az utcának. Nagyon sok időt töltöttünk el a Körös parton, nagyon szerettünk a fűz és égerfa bokrok között háborúsdit, indiánosdit játszani.

Mikor elkezdtük az iskolát, négyen voltunk az utcánkban egy osztályban. Mind a négyen fiúk. Azt hiszem a legvéznaabb én voltam közöttük, hol a gyomrom fáj, hol az orrom vére indult el, minden ok nélkül. Az öcsém sokkal csontosabb, inasabb volt. Édesanyám mindig attól félt, hogy öröklöm édesapámtól a tüdőbajt.

A tanítónők legtöbbször az akkori falusi vezetők feleségei voltak. Nem bántani akarom őket, mert nem az ő hibájuk volt, hogy a férjeik a mi falunkba voltak kihelyezve vezetőnek. Próbálták ők szegények az iskolát, de amilyen nehéz volt nekünk, nekik talán még nehezebb. Pedagógiai képzés nélkül falusi gyerekeket tanítani. Az első és második osztályban utolsó előtti tanuló voltam. Nem kívánom egy gyereknek sem, amit én akkor átéltem. Sok mindenre emlékszem azokból az időkből. Példának okáért, egyszer már második osztályban, a tanítónőnk azal bízott meg bennünket, hogy másnapra minden tanulónak

ezer pálcikája legyen, százas kötegekbe kötve. Másnap a mellett ült Harangozó Miskával együtt alig tudtunk összeszámolni ezer darabot. Jött a tanítónő, padtól padig, átnézni meg van-e az ezer mindenkinek? Mikor engem kérdezett, oda húztam elé a kötegeket, mikor Miskát, ő húzta őket maga elé. Na, volt aztán hadd el hadd. Tenyeres meg körmös, ami jött, sorjában. Nem azért, mert sajnálnám magam, de nagyon nem szerettem volna, ha a gyerekeim is úgy tanultak volna írni, olvasni, számolni, mint ahogyan én annak idején.

Nagy igazság az, hogy semmi sem tarthat örökké. Harmadik osztályban új tanítónőt kaptunk. A képzett, nyugodt, gyerekpárti Matild tanító nénit. Ő, szegény aztán kedves szavával úgy tanított és oktatott bennünket, hogy évvégére már az első tíz között voltam a harminckét gyerek között. Annyira megszeretette velem a meséket és azok olvasását, mivel, hogy könyvtáros is volt az iskolában, hogy egy életre szenvedélyemmé tette az olvasást. Ha tehénpásztorokodtam, vagy később, ha a kollektíva juhait legeltettem, mindig volt könyv a hónom alatt. Ötödikes koromra már elhagytam a meséket és regényeket olvastam, minden mennyiségben. Nagyon szép élet volt, ahogy most visszaemlékszem. Na, nem azért, mert akkor fiatal voltam, igaz, az is benne van. De valahogy akkor, másmilyen volt a világ. Ha valaki valamit meg akart venni, megvehette. Mert volt rá pénze. Ha házat akart építeni magának, kis igyekezettel megtehetette, nem kellett agyondolgozza magát a kollektívben. Szóval akkor, amit kínált az élet, azt a legtöbb ember elérhette. Mi ötön voltunk testvérek, az apánk nyugdíjas volt, édesanyám takarítónő az orvosi rendelőben, de nem mondhatom, hogy rosszul étünk. Hogy néha foltos ruhában, vagy bakancsban jártunk, vagy az ennivalóból mindenkinek ki volt szabva a rá eső rész? Így volt ez akkor másoknál is. Az ócskával kíméltük, a sokszor még meg nem vásárolt újat. A tyúkból meg persze, hogy a dolgozó nagyapánk és apánk kapta a nagyobb darabokat, mer hát ők dolgoztak, nekünk gyerekeknek elég volt a szárnya, kaparója is. Mi a húst pótoltuk gyümölcssel. És néhanapján, ha kaptunk a piacról hazajövő asszonyoktól cukorkát, mézestésztát. Azért néha megesett, hogy nem hoztak semmit. Nyafogó kérdéseinkre, azt válaszolták, hogy nem tudtak venni semmit, mert összevesztek a zsidók, és bezárták a boltot. Mit tehattünk, belenyugodtunk. Még abba is, hogy a leszedett, s a már piacra kész gyümölcsből, mi csak a férgest, a madaraktól már megcsípdelteket kaptuk. Meggyőztek bennünket, és igazuk is volt, hogy sokkal édesebb, finomabb a már madaraktól megkezdett gyümölcs. A férgesét meg ki lehet vágni, hadd egyék a városiak, az igaz szép, de még be nem éretteket.

Különben az őszi számunkra, és nem csak, de minden falusi gyerek számára, a bőséget jelentette. Akkor még teremtek a tárkányi dombok szőlőt, almát, körtét, diót, kinek mire volt szüksége. A nagyapám akkortájt minden évben ősszel csősz volt fent a szőlőhegyen. Azt ettünk, kóstoltunk meg, amit szemünk, szájunk kívánt. Sokszor a barátokat is magunkkal vittük. Soha senki nem szólt ránk, hogy miért megyünk annyian tatához – mert így hívtuk a nagyapánkat –, sem kollektív elnök, sem brigádosok. Az is igaz, hogy tata mindig vigyázott arra, hogy honnan és mit szedünk le. Szerettünk a kunyhójában is üldögelni, vagy lefeküdni a friss szénából rakott ágyra. Felettünk a polcon a földről felszedett almák körték illatoztak. Délben szalonát süttöttünk, miközben beszélgetve, mesélgetve erre-arra oktatgatt bennünket. Alkonyatkor jó volt leülni a dombtetőre és nézni, hallgatni le a falura. Disznók visítottak, tehenek bőgték,

kolompoltak, csattogtatás, dudálás, kocszörgés. A házak közül füst szállt fel, mi nem éreztük a szagát, bennünket az érett gyümölcsök illatával lengett körül az enyhe őszi szél.

Mikor már nagyobb lettem, megtörtént, hogy ott is háltam tata helyett a szőlőhegyi kunyhóban. Olyankor olyan jó volt látni, hallani, érezni a magasból letelepedő, csendet hozó sötétséget. Látni a lassan kialakuló fényeket. Fülelve hallgatni, amint lassan elül minden zaj, és az utolsó neszt is elnyeli a sötétség.

Hol van már az a világ? Azt hiszem az öregek, ahogy lassan egyik a másik után elmentek, mindegyik elvitt egy-egy darabkát belőle. Mi hagytuk, észre se vettük, csak azt, hogy most nélküle vagyunk, hiányzik.

Csak az emlékek maradtak. Képek, hangok, melyek érzékké váltak. A hegy lepusztult már, csak imitt-amott látható néhány kiszáradásra ítélt gyümölcsfa, elvadult, gazdátlan szőlő. A csőszkunyhókat is elhordták már rég, a helyüket magas dudva, fű lepte be. A hegyre fel-lekanyargó gyalogutat benőtte a bokor, már csak a vadállatok használják csapásnak. A valamikor megrakott szekereket leeresztő útból mára ösvény lett. Itt is, ott is, a bokrok közül kidugja fejét egy tölgy, egy gyertyán, vagy száldokfa.

Lehet ez a világ rendje. Ami a természeté volt és elvettünk tőle évszázadokkal ezelőtt, az visszajár neki, csak eddig várt, figyelte mi lesz, és most a valamikori őstölgyes, gyertyános ivadékaik előnyomulnak ősi jussukért...

Már írtam, hogy a másik hely, ahol nagyon jól éreztük magunkat az a Körös-part volt. Az utcánk végébe folyt el a Fekete-Körös. Ki is használtuk, úgy télen, mint nyáron. Amikor csak tehattuk, kint voltunk a partján. A vízben sokat halásztunk, fűrödtünk. Ritka volt, aki nem tanult meg úszni. Bizony volt szegyélni valója, aki nem tudta annyira vinni, hogy bemelegedhessen a mélyvízbe. Ha meguntuk a fürdést, halásztunk, horoggal vagy nélküle, a gyökerek közé nyúlva, bújva. Abból már virtus lett, ki fürdik meg hamarabb a Körös vizében. Még alig lökte ki az égerfa a levelét, már ugortunk is, pucéran (hogy meg ne tudják otthon) a szinte jéghideg vízbe, hogy aztán egész évben azzal dicsekedhessünk, az idén én voltam az első, aki megfürdött a Körösben. Reszkettünk, vacogott a fogunk, de bíztattuk egymást, hogy legalább az idén nem leszünk tetűsek. Máskor fűzfabotból csináltunk nyilat, kardot, tavasszal, mikor még jól hámlott a héja, fűtyölt. Kora ősszel vesszőt szedtünk kosárnak, vagy kórót kötni. Gyerekkorunknak sok idejét töltöttük el a Körös-parton. Odajártunk a tehenekkel, én majd később a juhokkal is. Ha nem esett az eső, mezítláb jártunk-keltünk egész nyáron, utcán, mezőn, a Körös-parton és a vízben is. Most próbálná csak meg valaki a sok üveg és bádogdarab, meg a mindenféle szemét között. Hogy, hogy nem, akkor nem volt szemét. Mindent fel lehetett használni. Bizony, akkor még a vándorcigányokra is szükség volt, mert ha megjelentek, a falu szélén eltakarították azt a keveset, amire a falusi embernek már nem volt szüksége.

Szóval, olyan tiszta volt a Körös-part, hogy csak a tuskéket és bogáncsokat kellett kerülgeszük mezítlábasan. Jó kövér fű nőtt a Körös-parton, jól tejtelték tőle a tehenek. Én már egész kis korom óta jártam a család tehenével. Mások a nagyobb lányokat küldték legeltetni, engem rájuk bíztak, ügyeljenek rám, nehogy történjen velem valami. Hogy mi történhetett? Hát elég sok minden.

Volt amikor, különösen nyáron, és mindig ettől rettegtünk a legjobban, elbogarásztak a tehenek. Amennyien voltak, any-

nyi felé szaladtak. Miért és mikor jön rájuk, nem lehetett előre tudni. Mindig hirtelen történt. Égnek emelték a farkukat és rohantak, mint a veszettek. Ha egy elkezdte, szinte varázsütésre ráragadt a többire is. Futottak az eszük után. Mi, kiabálva, átkozódva, utánuk. Rohantunk, hogy a kis seggünket érte a farkunk, mert tudtuk, a tehenek jobban futnak, mint mi. Féltünk, ha kár kerül, abból nagy baj lesz otthon. Na, de ha megálltak, persze mindig a saját akaratukból, akkor, amíg újra egybeteretlünk őket, kaptak a derekukra.

Nyár derekán, ha már nagyon elkopott a fű a Körös Tárkány felőli oldalán, áthajtottuk a teheneket a Körösön, mert a tárkányiaknak ott is volt legelőjük. Néha megtörtént, hogy egy hirtelen jött helyi zápor miatt, vagy ami még veszélyesebb volt, ha a közeli hegyekben volt nagy nyári zivatar, anélkül, hogy nálunk esett volna egy szemeső is, hirtelen megnőtt a Körös vize. Olyankor aztán eszeveszett gyorsasággal hajtottuk át a teheneket a vízen. Párszor megtörtént, hogy túl későn vettük észre mi történt, és megkésve kezdtük meg az átlábalást, a Körös közepén nőtt ránk a víz. Volt akkor aztán hadd el hadd. Eldobtuk a botokat, és két kézzel fogtuk a tehen farkát, hogy nehogy elsodorjon bennünket a sebes áradat. Sírtunk, ordítottunk, mint a fába szorult féreg. Torkunk szakadtából kiabáltunk, hajtottuk a teheneket. De hála Istennek mindig partra verekedtük magunkat, vagy inkább áthúztak bennünket a tehenek. Nagy volt aztán a megkönnyebbülés, az öröm. Volt egy falunk beli nagyobb fiú, aki mindig a tehenek hátán jött át a Körösön. Irigyltük nagyon, hogy sose kell eláztassa a lábát, mint mi. Addig-addig irigykedtünk, amíg egyszer egy velem egykorú barátommal megbeszéltük, hogy mi is meglovagoljuk a tehenünket. A tervet tett követte. Egyik délután, mikor csak ketten voltunk, mert azért féltünk, hogy szegyenbe maradunk és nem sikerül tehenet lovagolni, behajtottuk a teheneket egy bokros területre, ahol nem láthatott bennünket senki, és elsőnek megpróbáltam én meglovagolni a tehenet. Nem sok sikerrel, mert ahogy megérezte, hogy a hátán vagyok, beszaladt velem a bokrok közé, és esze volt, mert a bokrok lehúztak a hátáról, úgyhogy volt mit tapogassak, mikor feltápázkodtam. Anélkül se voltam valami kövér, hogy valami felfogta volna az esést. – Nem úgy kell azt csinálni monda Miska a barátom, mindjárt megmutatom én. Te állj a tehen elé, hogy el ne menjen, amíg felülök a hátára! Elé álltam és simogattam a fejét: – Hó, Virág, hó – nyugtatgattam. Igen ám, de amikor a Virág megérezte, hogy a hátán van valaki, én meg előtte, se szó, se beszéd, szempillantás alatt lehajtotta a fejét, a lábam közé dugta a szarvát, és úgy kilökött a levegőbe, hogy amikor a földre értem, nem csak az ijedség miatt jajgattam el magam, hanem a miatt is, hogy eltört a kezem. Soha többet nem akartam tehenet lovagolni.

Az akkori időket azért nem csak az emlékek szépítik meg, mert már akkor gyerekként is, szépnek, jónak éreztük a körülöttünk lévő világot. Öröm volt nézni hasalva vagy ülve a földön, hogy tépik a tehenek a fűvet, és külön meglepéssel telünk el, ha este pufók hassal, jóllakottan hajtottuk őket haza. Nem tudom, másoknál hogy van, de nálunk jó pár éve már cigányok a csordások. Nem megbántásként mondom, de mi akkor annak örültünk, ha jóllakik a jószág, és nem annak, hogy már eltel a nap! Hogy örömmel szemléltük a bennünket abban az időben körülvevő világot, azt abból is gondolom, hogy többször is képesek voltunk korábban kelni a megszokottnál, csak azért, hogy lássuk a napfelkeltét. Gyönyörű volt, ahogy korán reggel a havasok mögül kibújik a nap és fényt hintett az egész

völgyre. Néztük a nagy vörös korongot, és ahogy nőtt, erősödött a fénye, úgy fordítottuk róla a szemünket a környező dombokra, erdőkre, csendben figyeltük a gyönyörű tájat, és hallgattuk a kelő madarak fütyölését, csivitelését. És most visszatekintve, szinte magam előtt látom a kis gyereksapatot, aki rácsodálkozik a körülvevő gyönyörű világra. Vagy sokszor, ha eszembe jut, hogy tudtunk örülni a szívárványnak! Ujjongtunk, amikor megláttuk! Vagy szombat esténként, amikor találgtunk, vajon mit süt édesanyánk, mire hazaérünk. És amikor behajtottuk a kapun a tehenet, és megcsapott a frissen sült tészta illata, örömünk határtalan volt. Sajnos, ma mind kevesebb gyerek érzi-érti az őt körülvevő, szó szerint értendő, örömteli világot. Nemrég még sokan a betonrengetegbe zárt világról beszéltek, de ma már úgy néz ki, ez is megszűnik, és lassan a számítógépbe zárt világra meredhetünk, ami sokszor nem valódi képekkel próbálja széppé tenni a képernyőt. A technika hatását nem lehet kivédeni, bárhogya is akarnánk, de lehet segítségünkre is, ha nyitott szemmel és elmével nézzük az elénk tárt dolgokat...

Elmesélnék egy érdekes esetet. Egyik alkalommal, a feleségemmel természetfilmet néztünk valamelyik csatornán. Gyönyörű szép mező, tele szebbnél szebb virágokkal, lassan a kamezra külön-külön közelképbe hozza a színpompás növényeket, és egy röpdőső méhecskével hívja fel a figyelmet hol egyikre, hol másakra. – Milyen szép, milyen gyönyörű, milyen tökéletes színes világ, és összhang virág és a belőle élő lény között. Egyszer csak, hirtelen belém csap a felismerés. – Ilyen égő piros virág nálunk is van kint a mezőn, olyan nagy égszínkéket is láttam már, az a szép tarka is, csoportosan terem nálunk, még több is, mint a képernyő mezőjén. És hány és hány méhecske és színes darázs repked zümmögve, duruzsolva közöttük, a hol azúrkék, hol pamacsként úszó fellegekkel kimintázott ég alatt. És nem a technika a hibás, hogy nem vesszük észre, milyen gyönyörű a bennünket körülvevő világ. Rajta keresztül is rá lehet ébredni, hogy mi van odakint, a betondzsungelen, a falakon és képernyőn túl. Csak a mi hibánk, hogy nincs rá szemünk, időnk és lelki nyugalomunk, hogy meglássuk a tökéletes szépség és harmónia egy karnyújtásnyira, van tőlünk...

Tévedés ne essék, mikor az akkori életről írok, nem értem alatta azt a politikai rendszert, ami akkor uralta a felnőttek mindennapjait. Gyerekként még nem lehetett érteni, mi van a mögött, amikor édesanyám rámutatott a kollektív csordában az egyik tehenre, mondván: – Látod, az a mi tehenünk volt. Vagy a nagyapám mutatott rá egy darab szántóföldre, hogy: – Látod, az a mi földünk volt. Nem is, nagyon érdekelt bennünket, gyerekeket, csak a jót, a szépet kerestük, és láttuk mindenben. Akkor a május1-ejére fellobogózott, eltakarított utca, fehérre meszelt fáival is nagyon szépnek tűnt, csak később jöttünk rá, hogy a kitzűzött zászló nem a miénk, és az ünnep se. Azért az ünnepet, lassan, ahogy nőttünk, magunkévá tettük, és kihasználtuk, amikor csak adódott alkalom rá. Vagy a közeli erdőbe mentünk kirándulni, vagy ha úgy hozta az alkalom, csak a Körös-partra mentünk ki. Persze, csak mi, az egy utcából valók. Az alszegiek külön, és a felszegiek is külön jártak. Iskolában és választórán mindenki együtt volt, de a szabad idejét az utcabeliével töltötte el. Még azt se vettük jó néven, ha a felszegiek néhanapján lejöttek a tehenekkel a Körös-partra legeltetni. Mi sose mentünk a falu felső végére. Ami az övék, nem kellett, ami a miénk, azt nem szerettük mással megosztani. Ha futballoztunk, mindig utcák szerint voltak a csapatok. Néhanapján, ha össze-

kaptunk, kutyakötelességünk volt kiállni egymás mellett, ez így volt később a bálokban is.

A templomban a felszegiek a „felső” karba, az alszegiek és mi, az alusziak, az „alsó” karba ültünk. Vallásórára kötelezően minden szombat délután, templomba minden délelőtt, és csak ha elkérőztünk, nem kellett menni délután. De, hát akkor minden rendes család apraja-nagyja ünnepnapokon ott volt a templomban Isten igéjét hallgatni. Szombaton tett-vett mindenki, végezte a dolgát a ház körül, de vasárnap vagy ünnepnap senki, semmilyen dolgot sem csinált. Hála Istennek, így van ez ma is. Az igazsághoz tartozik, hogy ránk, gyerekekre sokszor ránk kellett szóljon a kántor, mert annyit helytelenkedtünk, mert gyerekfejjel untuk egy órán keresztül hallgatni a papot, de ha akartuk, ha nem, ott volt a helyünk. Sokszor megpróbált az iskolán keresztül a rendszer hatni ránk, de inkább kevesebb, mint több sikerrel. Úgy csinálták, hogy a templomozás idejére rendeztek kötelező mozilátogatást. Persze a jegyet előre kifizették velünk. Na, de azért nem merték minden vasárnap megcsinálni, mert csak félték a szülőktől. Sőt egy ideig karácsonyra még az iskolától is kaptunk csomagot, templomi mintára. Ha már a karácsonynál tartunk, nálunk Tárkányban nem karácsony nagyestjén volt és van megtartva a gyerekek ünnepe és ajándékozása, hanem karácsony első napja délután. Gondolom a miatt, mert az ünnepet megelőző hét bűnbánati nagyhét és még karácsonyeste is hozzá tartozik. Soha egy ünnepet sem vártunk úgy, mint karácsonyt. Vártuk az ünnepet, a karácsonyfát hozó angyalt vagy a Jézuskát, a csomagozást, a kántálást.

De vegyem sorjában! Nem csak mi vártuk a legnagyobb ünnepet, hanem a felnőttek is. Már jó előre készítették a templomba járó ruhákat. Kitakarították, ha kellett kimosták. Ha kibomlott az öltés, megvarrták. Minden aprólékosan át lett nézve, mustrálva. A lábbelik egyenként átnézve, és ha talpalni kellett a nagyok csizmáját, a miénket pedig foltozni, azt küldték velünk Károlyhoz, az öreg suszterhez. Senki olyan jól nem tudta faszegekkel felfogni a talpat, mint ő. Mi gyerekek még dicsekedtünk is, méregetve egymás cipőjét, hogy kiét foltozta meg szebben. Szóval nagy ünnepre, vendégségre készülődtünk. Mikor aztán eljött az idő, hogy reggel-este harangoztak bűnbánati istentiszteletre, akkor már tudtuk, itt az ünnep már az ajtó előtt, csak ki kell várni. Úgy éreztük, hogy valami nagydolog fog történni velünk. A téli esteiken egymást látogató régmúlt időkről beszélgető öregek huncut szemmel, mosolygós arccal kérdeztek bennünket: – Na, jók voltatok? Hoz a Jézuska karácsonyfát? Nemigen feleltünk, csak vonogattuk izgatottan a vállunkat, és szótlánul hallgattuk életük emlékeit, olyan emberekről, akik „ha felkelnének, már nem értenék ezt a világot”. (Hát még ezt a mait – természet én hozzá, ma, 2007-ben.) A kályhában pattogott a tűz, ők, ha nehéz volt a szó, az emlék, egy-egy szusszanásnyira elhallgattak. Ölbe tett kézzel, vagy ököltre támasztott fejjel, messze néző szemekkel révedtek a szoba valamelyik falára, míg valamelyik nem sóhajtott egy nagyot, kortyolt a borából, és halkan hümmögve újra kezdte: „emlékszel még, amikor...”

Néztük a ráncoktól barázdált arcokat, és ha ránk kérdeztek: – Na aztán mentek kántálni? Tudjátok hogy „ágyambú fekelék?” Míg lassan összeszedték ruhájukat és felcihelődtek hazamenni, én és az öcsém gyorsan elfújtuk a kántálás szövegét és a rigmusát is. Mosolyogva köszöntek el tőlünk, és csoszogtak lassan ki a sötétbe, lámpásaikban megemelve a lángot.

A hasogatott fa, gyújtós, nagy csomóba rakva, elkészítve állt a színben, csak be kellett vinni a kályha mellé. Tett-vett mindenki, de olyan komótosan, ünneplésesen, mintha minden mozdulatát figyelné valaki. Mi, gyerekek, ha egyet szóltak, ketőt pattantunk, nem csak a szóra, de még a mozdulatokra is ügyeltünk. Ki akartuk érdemelni a karácsonyfát, mert azért tudtuk, elég sok volt a rovásunkon. Hol a nadrágot szakítottuk el szánkázás közben a temetődombon, hol meg leszakadt velünk a Körös jege, és csurom vizesen mentünk haza. Szóval, volt mit jóvátenni.

Karácsony nagyhetében sehol nem lehetett hallani egy hangos szót, sehol egy káromkodást, a nagy várakozás rátelepedett a falura. Így jött el karácsony nagyszombatja. Sütés, főzés, délre már tele volt az utca a sült kalács illatával. Az asszonyok kipirulva kínáltak mindenkit, aki csak útjukba került, tudták, a világ legfinomabb kalácsát sütötték megint, mint minden karácsonyra.

Délután már megtelt az utca jókedvű, sepregető, takarító emberekkel, ha éppenséggel havat kellett seperni, az meg éppenséggel fokozta az izgatott jókedvet.

Este aztán bennünket, gyerekeket, vagy a paslákat, ahogy Tárkányban mondják, vagy a templomba vittek, vagy valamelyik szomszédba, ahol nem volt kisgyerek. Akárhova is vittek bennünket, tudtuk, éreztük, hogy a csoda ott van a közelben, nem kell már sokat várni. Sehol nem volt maradásunk, mentünk, siettünk volna haza. Ha valamelyik szomszédban voltunk, minduntalan unszoltuk tatát, menjünk már haza, mert általában vele küldtek el bennünket. Annyi kellett csak, hogy meghalljuk valamelyik szomszédban az örömteli kiabálást – mert egész idő alatt füleltünk, mint a vett malac –, akkor aztán nem volt maradásunk. De akkorra már tatát is sikerült meggyőzni, hogy hazamenjünk. Kapkodtuk a kis lábainkat, és meresztettük a szemünket, hátha meglátjuk a Jézuskát, vagy legalább meghalljuk a szárnya suhogását... Tudtuk, hogy mire ha zaérunk, mint minden évben, már ott áll a karácsonyfa a szobában. És mégis, amikor beléptünk és megláttuk, mindig földbegyökeredett a lábunk, mert maga a csoda jött el hozzánk minden Karácsonykor. Most, felnőtt fejjel sem érzem másként. Az ünnep hozta a csodát vagy a csoda az ünnepet, nem tudom, de a lényeg az, hogy az ember egy évben csak egyszer éli át, és az is csoda, hogy minden évben egyszer.

Hála Istennek így van ez ma is, ahol élek, Karácsony este a falut elárasztja az ünnep csendje, a meghittség és a szeretet...

Karácsony első napján aztán ünneplőbe vágta magát mindenki, és az első harangszóra megtelt az utca ünneplőbe öltözött, kopogó csizmákkal a templomba, úrvacsorát venni igyekvő emberekkel. Mi alig vártuk, hogy kijöhessünk, eldicsekedni, milyen szép karácsonyfát hozott a Jézuska. A szomszédba az angyal szokta hozni.

Váltig bizonygattuk egymásnak, és el is hittük, hogy láttuk, amint elshant, vagy hallottuk a szárnya suhogását. Egymás szavába vágva meséltük a nagy élményt, amit átéltünk.

Mennyivel szegényebbek a mai gyerekek, akiknek messze földről jövő, szinte kimondhatatlan finn nevű telpók hozza a karácsonyfát. És milyen sajnós, hogy a meghittséget, a szeretet megható ünnepét elhalványítja a tárgyajándékok sokasága.